EBÛ MENSÛR MUHAMMED EZHERÎ

Şafiî fıkıh, lügat, hadîs ve tefsîr âlimi. Bu ilimlerde ve kırâat ilminde kitaplar yazdı. Künyesi Ebû Mensûr olup, asıl ismi, Muhammed bin Ahmed bin Ezher bin Talha bin Nûh bin Ezher'dir. Dedelerinden Ezher'e nisbetle Ezherî, memleketine nisbetle Hirevî, en meşhûr olduğu lügat ilmine nisbetle de Lügavî denildi. 282 (m. 895) yılında Herât'ta doğdu ve yine orada 370 (m. 980) yılında vefât etti.

İlim tahsili için çeşitli şehirlere seyahatlerde bulunan Ebû Mensûr Hirevî, birçok âlimden ilim öğrendi. Herât'ta; Hüseyn bin İdrîs, Muhammed bin Abdurrahmân Sâmî ve diğerlerinden, Bağdâd'da; Ebü'l-Kâsım Begâvî, Ebû Bekr bin Davûd, İbrâhîm bin Arfete, Niftaveyh, İbn-i Serrâc, Abdullah bin Urve ve bu âlimlerin zamanındaki ilim adamlarından ders aldı. Lügat ilminde hocası, Ebü'l-Fadl Muhammed bin Ebî Ca'fer Mûnzirî idi.

Fıkıh ilminde Şafiî fakîhlerinin ileri gelenlerinden olan Ebû Mensûr Hirevî, 315 (m. 929) yılında Karâmita sapıklarının hac yolcuları üzerine yaptıkları baskında onlara esîr düştü. Esîrler arasında Arapçayı en güzel ve aslı üzere konuşan bedevî Araplar da vardı. Değişik bölgelerden gelen ve çeşitli ağızlarla konuşan bu insanlardan çok şey öğrendi. Uzun zaman beraber olduğu bu insanlardan duyduğu lâfızlardan çok istifâde edip, bunlardan çoğunu Tehzîb-ül-lügat adlı kitabında yazdı. Hadîs ve tefsîr ilimlerinde de yüksek bir yeri olan bu âlim, çok ibâdet eder, haram ve şüphelilerden kaçardı. Dünyâ malına değer vermez, eline geçeni, Allah rızâsı için harcardı.

İlmini talebeleri ve kitapları vasıtasıyla daha sonraki nesillere aktaran Ebû Mensûr Hirevî'nin birçok talebesi vardı. Ebû Ya'kûb Karrâb, Ebû Zer Abd bin Hamîd Hirevî, Ebû Osman Sa'îd Kureşî, Hüseyn el-Bâşânî, Ali bin Ahmed bin Hamraveyh ve daha birçok âlim ondan ders aldı. Bilhassa lügat ilminde talebelerinin en meşhûru Ebû Ubeyd Hirevî'dir.

Büyük âlimlere hocalık yapan, din bilgilerinin doğru anlaşılması için yıllarını çöllerde geçiren bu büyük âlim, vefât ederken geriye çok kıymetli eserler bıraktı. Bu kitaplar değişik ilimlere dâirdir. Kırâat ilmiyle ilgili Kitâb-ü ilel-il-kırâat, tefsîrde;

Kitâb-üt-takrîb ve Kitâbü tefsîr-il-esmâ-ül-hüsnâ adlı eserleri vardır. Dîvân-ü Ebî Temmâm adlı edebiyata dâir eseri, hocası Müzenî'nin sözlerini toplayıp açıkladığı Kitâb-ü tefâsîr-il-elfâz-il-Müzenî adlı lügat ilmiyle ilgili kitabı, fıkıh âlimleri arasında pek az kullanılan ve herkesin bilmediği fıkhî terimleri açıkladığı Garîb-ül-elfâz elleti isti'melehal-fukahâ'sı ve Tehzîb-ül-lügat adlı eseri meşhûrdur.

Tehzîb'de yazılı olan bir beytte;

"Kendisini birşey bilir zanneden câhile
öğretmeye kalkma, kârın yalnız yorulmaktır"

demektedir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-3, sh. 63

2) Miftâh-üs-se'âde cild-1, sh. 111, cild-2, sh. 314

3) Vefeyât-ül-a'yân cild-4, sh. 334

4) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 72

5) El-A'lâm cild-5, sh. 311

6) Mu'cem-ül-udebâ cild-17, sh. 164

7) Bugyet-ül-vuât cild-1, sh. 19